

20 il: milli dövlətçiliyin yeni mərhələsinə doğru

Fəlsəfi-sinergetik təhlil

VI MƏQALƏ

“Böyük işləri görmək çətin, ancaq ona rəhbərlik etmək daha ağırdır”

Fridrix Nitşe

Liderlik sinerjisinin sistem komponentləri

“Liderlik sinerjisi” anlayışının fəlsəfi-sinergetik anlamı mürəkkəblik paradigmasına əsaslanır. Burada “mürəkkəblik paradigması” sinergetik yanaşma kontekstində dərk edilir. Onu vurğulayaq ki, bu paradigma haqqında Azərbaycanda hələ XX əsrin 80-90-cı illərində professor Əbülhəsən Abbasov yazmışdır. Professorlar Əziz Məmmədov və Əli Abasovun da mövcud istiqamətdə tədqiqatları var.

Öncə, “liderlik sinerjisi” anlayışına fəlsəfi və konkret siyasi-nəzəri məzmun vermək lazım gəlir. “Sinerji”, ümumiyyətlə, müxtəlif enerjilərin, proseslərin, fəaliyyətin, faktorların, parametrlərin, obyektlərin və s. harmoniyasını, fərqliyyətlərini sintez edən və ortaq hərəkət etməyi təmin edən yekun effekti ifadə edir. Həmin aspektdə Azərbaycan sosioloqu Əhməd Qəşəmoğlunun istifadə etdiyi “ahəngyol” anlayışı məzmunca sinerjiyə yaxındır. Bəlkə də identikdir.

Bununla yanaşı, sinerjinin ümumi anlamı “liderlik sinerjisi” anlayışına praktiki-təbiiqi aspektdə yeni heç bir məzmun verməyir. Bunun üçün “liderliyin sinerjisi”nin nəyi ifadə etməsinin həm fəlsəfi, həm də sinergetik-elmi mahiyyətini müəyyən etmək gərəkdir.

Bizim öncəki məqalələrdə ifadə edilən məntiqi təhlil çərçivəsində liderliyin sinerjisi lider-cəmiyyət-milli+regi-

on+qlobal miqyasların qarşılıqlı münasibətli sahəsində meydana gələn yeni dəyərlərin (geosiyasi, siyasi, konseptual, sosial-mədəni, diplomatik və s.) konkret müsbət nəticə verən harmoniyasının yekun effektidir.

Kifayət qədər nəzəri və mürəkkəb semantika olduğunu anlayırıq və məsuliyyətini dərk edirik. Ancaq XXI əsrin reallıqları elədir ki, yeni liderliyin ciddi və əsaslı fəlsəfi dərkli mahiyyətdə mürəkkəb prosesdir. Biz bu mürəkkəbliyi sadələşdirməyə çalışacağıq.

Liderliyin sinerjisi sırf nəzəri faktor deyildir, əksinə yeni liderliyin daim təcrübədə sınınan konseptual və praktiki fəaliyyətinin sintezidir. Hazırda istənilən cəmiyyətin sosial-mədəni, iqtisadi, informasiya, mənəvi-əxlaqi strukturu o dərəcədə rəngarəng (heterogen) və qeyri-xətti mahiyyətlidir ki, əsl lider çoxsaylı müsbət emosional-psixoloji, iradi və zəkavi keyfiyyətlərə malik olmalıdır. Bunlar isə konkret olaraq liderin qarşılıqlı

təmas məkanlarında yaratdığı konkret dəyərlərdə ifadəsini tapır. Burada hər hansı nəzəri və mücərrəd arqumentlər işlək deyildir. Buna görədir ki, Qərb filosofları və politoloqları müasir liderlikdə faydalı sayıla bilən nəticəli liderliyi, siyasi-diplomatik fəaliyyəti uğurlu hesab edirlər.

Belə çıxır ki, liderliyin sinerjisinə liderin fəaliyyət miqyası ilə missiyasının (İsa Həbibbəyli mənasında) sintezində yanaşmaq olar. Liderliyin miqyası burada liderin cəmiyyət, region və qlobal miqyaslarda fəaliyyətinin konkret nəticələrinin faydalılıq aspektində qiymətləndirilməsi ilə bağlıdır. Liderliyin missiyası isə liderlik fəaliyyətinin strateji məqsədinin siyasi və fəlsəfi-etik aspektlərinin harmoniyası ilə əlaqəlidir. Həmin kontekstdə liderliyin sinerjisi missiya ilə miqyasın bir-birini dövlətçilik aspektində tamamlaması əlaməti kimi təsəvvürə gətirilə bilər. Bir az da konkretləşdirək.

Miqyas və missiya çətrini altında liderliyin sinerjisi fəaliyyətin substantiv və kommunikativ aspektlərinin “kəşimə sahəsində” liderin şəxsiyyət və idarədən aparıcı kimi yarada bildiyi yeni dəyərlərin sistemli qarşılıqlı əlaqəsini ifadə edir. Burada sinerjinin siyasi anlamda iki mühüm cəhəti vardır.

Birincisi, lider-cəmiyyət qarşılıqlı münasibətlərində liderliyin missiya və miqyasını bir-birini tamamlaması. Onun üçün liderin strateji zəkası daxili siyasətin prioritetlərini doğru müəyyən etməklə yanaşı, onların səmərəli reallaşdırılması üsullarını da aydın göstərməlidir.

İkincisi, liderin lider-cəmiyyət münasibətlərində nail olduğu sinerjinin regional+qlobal miqyasa transformasiya prosesində milli-regional-qlobal maraqları dövlətçilik maraqları çərçivəsində uyğunlaşdırma bilməsi.

onal-iqtisadi dəyərlər fonunda mümkündür. Həmin aspektdə siyasi liderlik sinerjisinin ilk komponenti olaraq dövlət tərbiyəsinin XXI əsrin dəyişmə dinamikası kontekstində inkişaf etdirilməsini müəyyənləşdirmək olar.

Liderliyin sistem komponenti kimi “dövlət tərbiyəsi” dedikdə nəyi nəzərdə tuturuq? Nəzəriyyədən məlumdur ki, dövlət tərbiyəsi faktoru həm dövlətin mövcudluğunda, həm də onun dayanıqlı funksionallığında mühüm rol oynayır. Onun substantiv (kadrlar), idarəetmə (siyasi, sosial, informasiya

şısına qoyduğu məqsədlər, daxili vəziyyət, regional və qlobal proseslərin həmin cəmiyyətə təsiri özəllikləri və dövlətçilik ənənəsinin əsas faktorları kimi parametrlərin sistemi liderə konkret aparıcı amili dəqiqləşdirməyə imkan verir. İlham Əliyev bu şərtlər daxilində dövlət tərbiyəsini başlıca olaraq cəmiyyətin gənc təbəqəsi üzərində inkişaf etdirməyə qərar vermişdir. Bu, dövlət tərbiyəsinin substantiv, idarəetmə və funksional aspektlərinin vəhdəti daxilində reallaşdırılmışdır. Onun əsas təzahür formaları: gənc nəslin

- Yeni gənc nəslin milli müstəqil demokratik dövlətçilik ruhunda tərbiyəsi və ictimai məsuliyyətini aydın dərk edən vətəndaş kimi yetişdirilməsi;

- İdarəetmədə milli ruhlu dövlətçi gənclərin payının üst səviyyəyə çıxarılması;

- Dövlət və cəmiyyət naminə çalışan gənc sahibkarlar təbəqəsinin formalaşdırılması;

- Ordu quruculuğunda gənclərin vətənpərvər, qalib, vətənpərvər, dövlətçi ruhunda yetişdirilməsi üçün kompleks proqramların reallaşdırılması;

- Cəmiyyətin elitasını əsas olaraq dövlətçi ziyalılar təbəqəsindən formalaşdırılmasını nəzərdə tutan proqramların həyata keçirilməsi.

Müasir mərhələdə Azərbaycanda müstəqil dövlət quruculuğunda bu tərkib hissələrinin hər birinin böyük əhəmiyyəti vardır. Onu deyək ki, bütövlükdə dünya təcrübəsi üçün də həmin faktorların vacibliyini Qərb tədqiqatçıları və analitikləri vurğulayırlar. Bir nümunə göstərek.

ABS-ın tanınmış analitiklərindən olan Corc Fridman bir neçə il öncə “Stratfort”un başçısı kimi qələmə aldığı təhlili-proqnostik xarakterli yazıda vurğulayırdı ki, Rəcəb Tayyib Ərdoğani digər dünya liderlərindən fərqləndirən başlıca cəhətlərdən biri cəmiyyətə fayda verməyi əsas məqsəd hesab edən gənc sahibkarlar təbəqəsi (strati) yaratmasından ibarətdir. Gənc türk sahibkarlar qazanclarını həvəslə cəmiyyətin faydası üçün xərcləyirlər. C.Fridmana görə, bu keyfiyyətdə gənc sahibkarlar təbəqəsinin mövcud olması, toplumda orta təbəqənin strateji perspektivinin başlıca göstəricisidir.

Təbii ki, burada bir incə məqama da aydınlıq gətirməyə ehtiyac var. Məsələ ondan ibarətdir ki, fəlsəfə və politologiyanın nəzəri-metodoloji kateqorial aparatından istifadə edərək istənilən nəzəri konstruksiyaları qurmaq olar. Ancaq bunun üçün öncə liderin fəaliyyətinin konkret istiqamətləri və əldə etdiyi nəticələr mövcud olmalıdır. Prezident İlham Əliyevin siyasi liderliyinin sinerjisinin nəzəri təqdimatı birbaşa praktiki fəaliyyətinin ümumi mənzərəsinə, konkret faktlara dayanır. Məhz bu aspektdə bir mühüm cəhəti mütləq vurğulamaq lazımdır.

İlham Əliyevin siyasi liderlik sinerjisi praktiki fəaliyyətdə strateji zəka qabiliyyəti ilə yüksək şəxsi keyfiyyətlərinin vəhdətinə əsaslanır. Bu tezisi tədqiq edən və Prezidentin sistemli olaraq reallaşdırdığı konkret proqramlar mövcuddur. Həmin sırada idarəetmədə vitse-prezidentlik institutunun uğurla reallaşmasını təmin edən proqramı, enerji strategiyasına aid layihələrini, “dəmir yumruq” və “biz birlikdə güclüyük” kəlamlarının ifadə etdiyi həmrəylik və monolitlik proqramlarını, Azərbaycanın siyasi mühitində demokratik siçrayış effekti verən siyasi dialoq proqramlarını, ordu quruculuğunun strateji humanitarlığını və milli təhlükəsizliklə sıx əlaqəsini təmin edən proqramları göstərə bilərik. Bu məqamların fəlsəfi və politoloji anlamı necə ola bilər?

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfe elmləri doktoru

onal+qlobal miqyasların qarşılıqlı münasibətli sahəsində meydana gələn yeni dəyərlərin (geosiyasi, siyasi, konseptual, sosial-mədəni, diplomatik və s.) konkret müsbət nəticə verən harmoniyasının yekun effektidir.

Kifayət qədər nəzəri və mürəkkəb semantika olduğunu anlayırıq və məsuliyyətini dərk edirik. Ancaq XXI əsrin reallıqları elədir ki, yeni liderliyin ciddi və əsaslı fəlsəfi dərkli mahiyyətdə mürəkkəb prosesdir. Biz bu mürəkkəbliyi sadələşdirməyə çalışacağıq.

Liderliyin sinerjisi sırf nəzəri faktor deyildir, əksinə yeni liderliyin daim təcrübədə sınınan konseptual və praktiki fəaliyyətinin sintezidir. Hazırda istənilən cəmiyyətin sosial-mədəni, iqtisadi, informasiya, mənəvi-əxlaqi strukturu o dərəcədə rəngarəng (heterogen) və qeyri-xətti mahiyyətlidir ki, əsl lider çoxsaylı müsbət emosional-psixoloji, iradi və zəkavi keyfiyyətlərə malik olmalıdır. Bunlar isə konkret olaraq liderin qarşılıqlı

Bu iki faktorun harmoniyası siyasi liderlik sinerjisinin konkret səviyyədə sistem komponentlərinin ahəngdarlığı (Ə.Qəşəmoğlu) sayəsində yarana bilər. Deməli, siyasi liderlik sinerjisinin sistem komponentlərinin müəyyənləşdirilməsi və onlar arasında funksional münasibətlərin aydınlaşdırılması deskriptiv (məqsəd nəzərdə tutulmadan fiksasiya) deyil, analitik (təhlil+proqnoz) mahiyyətlidir.

Prezident İlham Əliyev modelinin 3 aspekti

Buradan biz Prezident İlham Əliyevin son 20 illik fəaliyyətinin nümayiş etdirdiyi təcrübəyə əsaslanaraq, dövlət başçısı və milli lider kimi siyasi liderlik sinerjisinin sistem komponentlərini müəyyən edə bilərik. Bu, Prezidentin nəzəri-konseptual və siyasi-praktiki fəaliyyətinin ortaq kəşimə sahəsində yaratdığı yeni geosiyasi, siyasi, idarəetmə, mənəvi-əxlaqi və so-

siyasi-praktiki fəaliyyətinin ortaq kəşimə sahəsində yaratdığı yeni geosiyasi, siyasi, idarəetmə, mənəvi-əxlaqi və so-

siyasi-praktiki fəaliyyətinin ortaq kəşimə sahəsində yaratdığı yeni geosiyasi, siyasi, idarəetmə, mənəvi-əxlaqi və so-

siyasi-praktiki fəaliyyətinin ortaq kəşimə sahəsində yaratdığı yeni geosiyasi, siyasi, idarəetmə, mənəvi-əxlaqi və so-